

Научно изследване по лингвистика

Тема: Наслагване на падежи

Език: мартутунира

Автор: Асел Ерлановна Исмолдаева, 12. клас,

МГ „Д-р Петър Берон”, гр. Варна

Преподавател: Валентина Момчилова

Теоретична част

1 Описание на езика

- **Име на езика:** мартутунира

- **Самоназвание**

Името на езика се произнася като [maɾuðuɲeɖa] от носителите на езика. Има различни начини на изписване на името езика, влючително Maratunia, Mardadhunira и др., но Martuthunira е най-често срещаното. Мартутунира се превежда като "езикът на тези, които живеят около реката Фортескю".

- **Генеалогична принадлежност**

Мартутунира е език от пама-нюнгското (Pama-Nyungan) езиково семейство, северо-западно пама-нюнгско (South-West Pama-Nyungan) подсемейство, пилбарски (Pilbara) надклон, нгаярдийски (Ngayarda) клон, централнонгаярдийски (Central Ngayarda) подклон.

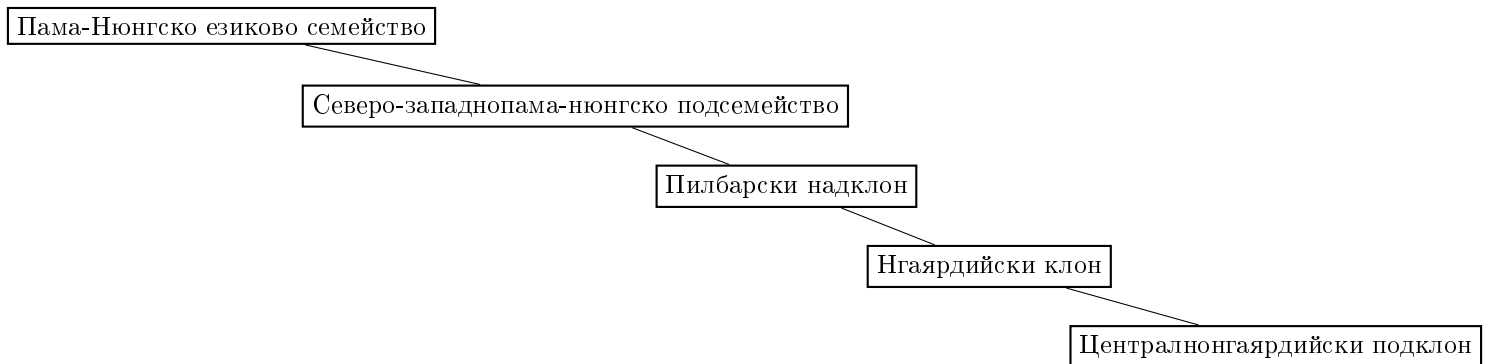

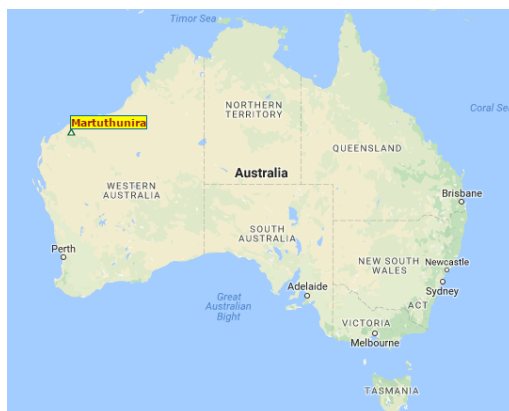
Схема: Генеалогична принадлежност на мартутунира

- **Брой говорещи**

Мартутунира е мъртъв език. Последният човек, който е говорил свободно на него, е Алги Патерсон (Algy Paterson). Той починал през 1995 година. Алги Патерсон е работил с лингвиста Алън Денч (Alan Dench), започвайки от 1980 г., за да бъдат запазените данните за изчезващия език.

- **Разпространение**

На мартутунира се е говорело по западното крайбрежие на Австралия, по-конкретно от териториите между реките Кейн (Cane) и Роб (Rob) до реката Мейтленд (Maitland).

Карта: Разпространение на мартутунира

2 Описание на явлението

2.1 Наслагване на падежи в мартутунира

При аглунативните езици падежите се означават чрез падежни афикси. Някои езици допускат да се случи така, че една дума да трябва да поеме няколко падежни афикса. Това явление се нарича *наslagване на падежи* (case stacking). Явлението се наблюдава в някои австралийски езици (като например лардил), както и в някои кавказски езици, в старогрузинския и в уратския.

Да разгледаме следното изречение:

- (1) (Мартутунира - Dench 1994: 129) [1]

ngayu nhawu-lha ngurnu tharnta-a mirtily-marta-a
 1SG.NOM виждам-PAST това.ACC валару-ACC малко-PROP-ACC
thara-ngka-marta-a
 торба-LOC-PROP-ACC

‘Аз видях това валару¹ с малко (новородено малко валару) в торбата му.’

Тук думата *торба* получава три наставки. *Торба* получава наставка за местен падеж *ngka* спрямо *малко* (малко в торбата). *Малко в торбата* се разглежда заедно с *валару*, като всяка от двете думи *торба* и *малко* получава наставка за проприетивен падеж (‘имаш X, с X’) *marta*. Накрая *валару с малко в торбата му* е белязано от наставка за винителен падеж *a* като допълнение в изречението. Както и при притежанието, всяка от трите думи получава наставка за винителен падеж.

¹валару е австралийско торбесто животно

Да разгледаме още два примера за наслагване на падежи.

(2) (Мартутунира - авторски)

ngayu jawi-lha jarntany-ku-a jamanu-u
1SG.NOM хапя-PAST лъжец-GEN-ACC крак-ACC

‘Аз ухапах крака на лъжеца.’

В този пример *лъжец* получава две наставки- една за родителен падеж *ku* и една наставка за винителен падеж *a*. *Крак* също получава наставка за винителен падеж *u*.

(3) (Мартутунира - авторски)

ngayu kampa-lha tharnta-a kawarli-wu-marta-a kamparnu-marta-a
1SG.NOM готвя-PAST валару-ACC баба-GEN-PROP-ACC племенник-PROP-ACC

‘Аз сготвих валаруто с племенника на бабата.’

В този пример думите *валару*, *баба* и *племенник* получават наставка за винителен падеж *a*, защото цялата фраза *валару с племенника на бабата* се явява пряко допълнение. Думата *баба* получава наставка за родителен падеж *wu* заради притежанието на *племенник*. Думата *валару* се разглежда заедно с *племенника на бабата*, затова *баба* и *племенник* получават наставка за проприетивен падеж *marta*.

В следващия пример обаче ще видим, че при подчинени изречения наставките не се получават от всички части на подчиненото изречение.

(4) (Мартутунира - Dench 1994: 129) [1]

ngayu wiyaa nhawu-layi tharnta-a wanyjarri-nyila-a jarruru.
1SG.NOM вероятно виждам-FUT валару-ACC бягам-PrREL-ACC бавно

‘Вероятно аз ще видя валару, което бяга бавно.’

В този пример *валару* получава наставка за винителен падеж *a* като допълнение на главното изречение. Наставката за винителен падеж обаче не маркира всички думи от подчиненото изречение *което бяга бавно*. Единствено сказуемото на подчиненото изречение *бягам* е маркирано от наставка за винителен падеж *a*, както и от наставката, която индикира подчинено изречение *nyila*.

Следващият пример илюстрира наслагване на наставка за отричане на притежание и на наставка за проприетивен падеж.

(5) (Мартутунира - Dench 1994: 131) [1]

ngunhu wartirra puni-lha ngurnu-marta kanyara-marta
това.NOM жена вървя-PAST това.OBL-PROP мъж-PROP
tharnta-wirriwa-marta
валару-PRIV-PROP

‘Тази жена отиде с този мъж, който е без валару.’

В това изречение думите *този* (това.OVL), *мъж* и *валару* получават наставка за проприетивен падеж *marta*, защото *жена* се разглежда заедно с *този мъж, който е без валару*. Думата *валару* получава и наставка за привативен (отрицателен) падеж *wirriwa*, тъй като отрича притежанието на *валару*.

Интересен е фактът, че в мартутунира падежните наставки имат различни форми. Таблица 1 представя разновидностите на наставката за местен падеж.

Таблица 1: Наставки за местен падеж в мартутунира

-ngka	при думи с 2 мори, завършващи на гласна
-la	при думи с поне 3 мори, завършващи на гласна
-ta	при думи, завършващи на n
-rta	при думи, завършващи на rn
-tha	при думи, завършващи на nh или ny
-a	при думи, завършващи на ротически или на латерални съгласни

Наставките за родителен и за винителен падеж са подобни, както може да се види от таблица 2 (където **-v_i** е последната гласна в думата).

Таблица 2: Наставки за родителен и винителен падеж в мартутунира

Винителен падеж	Родителен падеж	използване
-ngu	-ngu	при собствени имена
-ku	-ku	завършващи на носови съгласни
-yu	-yu	завършващи на ротически или на латерални съгласни
-v_i	-wu	завършващи на гласни

2.2 Наслагване на падежи в други езици

Явлението на наслагване на падежи се среща и в няколко други езика. Един от тях е например уратският (Uratian):

(6) (Уратски - Planck 1995: 204) [5]

Haldi-i-ne-ni *alsisi-ni*
Халди-GEN-ART.SG-INS величие-INS

‘чрез величието на Халди’

В този пример *Халди* първо получава наставка за родителен падеж *i*, т.е. имаме “на Халди”. След това думата е маркирана от определителен член за единствено число *ne*. Накрая и двете думи получават наставка за творителен падеж *ni*, за да се означава това, че *чрез* се отнася към цялата фраза, а не към отделна дума. Така получаваме “величието на Халди”.

Литература

- [1] Dench, Alan, 1994, *Martuthunira. A language of the Pilbara Region of Western Australia*. Canberra: Australian National University
- [2] <http://glottolog.org/resource/languoid/id/mart1255>
Посетен на 28.03.2018 г.
- [3] https://en.wikipedia.org/wiki/Martuthunira_language
Посетен на 28.03.2018 г.
- [4] <http://austlang.aiatsis.gov.au/main.php>
Посетен на 28.03.2018 г.
- [5] Planck, Frans, 1995, *Double case: agreement by Suffixaufnahme*. New York: Oxford University Press